УДК 37.013-053.6: 159.9.019.4:316.624:343.85
DOI: https://doi.org/10.17721/2616-7786.2022/8-1/5

В. Індрасієне, д-р соц. наук (Едукологія), проф.
ORCID ID: 0000-0001-9917-4526
Р. Пракапас, д-р соц. наук (Едукологія), проф.
Університет Миколаса Ромеріса, Вільнюс, Литва
ORCID ID: 0000-0002-4811-6681
Ю. Красілова, канд. психол. наук, асист.
ORCID ID: 0000-0003-3758-5025
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

МОНІТОРИНГ ДІТЕЙ ГРУПИ РИЗИКУ: ДОСВІД ЛИТВИ

Розглянуто можливості застосування моніторингу в роботі з дітьми групи ризику на прикладі литовського досвіду. Визначено, що моніторинг спрямований на створення необхідних передумов для соціального виховання з метою попередження злочинної поведінки серед неповнолітніх. Доведено, що своєчасне та послідовне застосування інструментарію моніторингу дітей групи ризику створює передумови для педагогічної діагностики поведінки, що уможливлює вибір своєчасних, цілеспрямованих і педагогічно обґрунтованих стратегій корекції поведінки.

Ключові слова: девіантна поведінка; діти групи ризику; моніторинг; педагогічна корекція; профілактика правопорушень.

Постановка проблеми. 1992 р. Литва розпочала масштабну трансформацію своєї системи освіти. Один із напрямів трансформації зосередився на введенні в систему загальної освіти нових фахівців – соціальних педагогів. У різних звітах того періоду згадувалося багато проблем, зокрема: бездоглядність дітей, збільшення кількості дітей, які не відвідували школу, дітей вулиці, зростання дитячої злочинності й ін. Ураховуючи складну ситуацію з дитячою злочинністю в країні, Уряд Литовської Республіки у 1997 р. затвердив Національну програму запобігання дитячій і підлітковій злочинності (National Programme for the Prevention of Child and Adolescent Delinquency, 1997). Її метою було створення конкретних програм заходів щодо захисту прав дітей і попередження їхньої злочинності. 1997 р. у Клайпедському регіоні розпочався "Територіальний моніторинг факторів ризику правопорушень, що впливають на поведінку дітей та підлітків" [1, с. 25]. У тому ж році систему впровадили на практиці в одній з литовських шкіл, в роботі соціального педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Моніторинг спрямовувався на створення необхідних передумов для соціального виховання з метою попередження злочинної поведінки серед дітей і підлітків. Інструмент моніторингу в соціально-педагогічній роботі пов'язувався з індивідуальною роботою, насамперед з тими неповнолітніми, які порушують норми поведінки. Як зазначає Б. Бітінас [2, с. 458], для того, щоб здійснювати ефективний вплив на вихованця, педагогу необхідно управляти навчально-виховним процесом, а для цього "необхідно мати оперативний зворотний зв'язок щодо результативності компонентів навчально-виховної діяльності, і тому важливим є визначення впливу окремих виховних ситуацій на вихованців". Дослідження показали, що окремі заходи не давали і не дають позитивних результатів [3], тому моніторинг як інструмент корекції поведінки надав соціальним педагогам можливість не лише оцінювати, а й прогнозувати можливу поведінку. Це, у свою чергу, дозволило більш ефективно запобігати порушенням правопорядку та злочинам.

Варо звернути увагу, що з модернізацією технологій, на адаптацію розробленого та випробуваного на практиці інструменту до нових технологічних рішень, пішло менше 10 років. Так, у 2007 р. за керівництва Б. Бітінаса оновлено інструмент моніторингу [4] і по-новому апробовано на практиці.

Як зазначає Б. Бітінас [2, с. 546], для того, щоб мати можливість діяти цілеспрямовано, важливо вміти діагностувати потреби в соціальному вихованні окремих учнів, зокрема з'ясовувати індивідуальні особливості учнів групи ризику й учнів із девіантною поведінкою. Адекватна та своєчасна об'єктивна інформація дозволяє більш детально проаналізувати ситуацію, зробити обґрунтовані припущення та зменшити суб'єктивізм. Однак збір даних – це не самоціль, а система оцінки, аналізу, прогнозування й аналізу впливу. Навіть попередня оцінка інформації допомагає диференціювати виховну роботу з неповнолітніми, схильними до правопорушень, і передбачити відповідні фактори ризику. Більш детальний аналіз даних особливо необхідний на початку індивідуальної виховної роботи з дитиною групи ризику, а також під час планування й організації профілактичної роботи навчального закладу з нею.

Предмет дослідження – можливості педагогічної корекції моніторингу дітей групи ризику.

Мета статті – представити можливості застосування моніторингу в роботі з дітьми групи ризику на прикладі литовського досвіду.

Методологія дослідження. Представлено дослідження, змодельоване за стратегією тематичного дослідження [5], що ґрунтується на теоретичних засадах соціального конструювання й участі. У дослідженні використано методи ретроспективного аналізу та мета-аналізу даних досліджень для розробки й застосування на практиці інструменту моніторингу поведінки дітей груп ризику.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Інструмент моніторингу дітей групи ризику в Литві був започаткований із метою розв'язання конкретного практичного завдання – регулювання негативного впливу соціального середовища, криміногенних процесів і явищ різного рівня, які призводять до ситуацій порушення прав дитини та деформації її особистості. У цьому контексті Міністерство освіти і науки Литовської Республіки розробило Національну програму запобігання злочинності серед дітей і підлітків (National Programme for the Prevention of Child and Adolescent Delinquency, 1997).

Інструмент моніторингу дітей групи ризику був розроблений для розв'язання, зокрема проблем профілактики правопорушень. Професор Б. Бітінас [2, с. 171] підкреслює, що найбільш загальним принципом зміни позиції особистості є опора на позитивні якості учня, його виконавський потенціал, а тому вчителю важливо "помічати ці якості, плекати їх, і на основі цих якостей формувати ті позитивні сторони учня, які легше змінити, і змінювати всю особистісну позицію учня".

Разом із тим, було зрозуміло, що зібрані дані можуть використовуватися на розсуд шкіл. Тому, розробники інструменту надали рекомендації щодо раціонального

© Індрасієне В., Пракапас Р., Красілова Ю., 2022

використання зібраної інформації, оскільки вона є двох видів: індивідуальна (щодо кожного учня, який перебуває на обліку) і статистична (дані про частоту вчинення правопорушень за групами). Індивідуальна інформація виражається у вигляді назви групи нормативних порушень (із зазначенням дати, коли було зафіксовано кожне порушення) і детального опису правопорушення. Кількість записів необмежена, тож якщо учень неодноразово порушує норми поведінки, то легко визначити характер його особистісного розвитку. Було висловлено сподівання, що інформація, зібрана за допомогою цього інструменту, використовуватиметься класними керівниками, психологом і соціальним педагогом навчального закладу. Однак, через особливості зібраних даних, фактично їх використовували лише соціальні педагоги.

Особливу роль у профілактичній роботі відіграє сім'я, тому батьки й опікуни дітей також були поінформовані про зібрану інформацію. Звичайно, із метою сприяння саморозвитку дитини, інформацією ділилися і з самою дитиною, яка також має право знати, що про неї пишуть.

Рис. 1. Процес моніторингу дітей групи ризику

В інформаційному суспільстві не викликає сумніву, що основою будь-якої роботи, якою б вона не була, є володіння актуальною, ефективною, оптимальною інформацією про явище, що цікавить. Адекватна та своєчасна об'єктивна інформація дає можливість більш детально проаналізувати поточну ситуацію, зробити обґрунтовані припущення і зменшити суб'єктивізм. Моніторинг дітей груп ризику передбачає постійний і паралельний відбір, обробку й інтерпретацію даних (див. рис. 1). Однією з особливостей інструменту моніторингу є те, що статистичну інформацію про поведінкові порушення, вчинені учнями, можна отримати в будь-який бажаний момент. Інформація може аналізуватися на індивідуальному та інституційному рівнях. Зокрема, виявити тенденції розвитку правопорушень серед неповнолітніх у межах закладу. Нарешті, пов'язуючи тенденції в поведінці дітей протягом тривалого періоду часу з виховними заходами, що здійснювалися протягом цього часу, можна оптимізувати профілактичну роботу.

Постійне зростання кількості дітей, які потребують соціальної допомоги для корекції поведінки, зумовило необхідність перегляду практики надання такої допомоги. Такі практики часто ґрунтуються на разових контактах фахівців, які надають соціальну допомогу, з отримувачами такої допомоги, зокрема через те, що надавачі не володіють достатньою інформацією (або мають суб'єктивну інформацію) про позитивний процес соціалізації відповідної дитини та прогалини в цьому процесі, а отже, не мають можливості підібрати інструменти для роботи з ними з достатньою прогностичною валідністю.

На думку Б. Бітінаса [2], індивідуальні виховні заходи для індивідуальної роботи з дітьми групи ризику є не ефективними. Поліпшення ситуації потребує системної діяльності – моніторингу девіантної поведінки дітей, а це означає, що існує потреба в переоцінці напрацьованого інструментарію під час розробки педагогічної системи корекції поведінки. Головною передумовою такого моніторингу є введення посади соціального педагога в навчальних закладах. Ситуація дещо змінилася після прийняття у 2007 р. Закону "Про мінімальний та середній догляд за дітьми" [6]. Змінилася не лише нормативно-правова база, але й технологія: інструмент, розроблений на першому етапі розвитку, був адаптований до MS DOS, а інструмент моніторингу в межах оновлення був адаптований до операційної системи MS Windows.

Моніторинг варто розглядати не лише як інструмент, а дещо ширше – як пізнавальний процес, організований певним чином, цілеспрямовано, що дозволяє вдосконалювати організацію соціально-педагогічної роботи з дітьми та збирати необхідну інформацію. Він може використовуватися для вдосконалення конкретних індивідуальних освітніх заходів. Моніторинг не повинен ставити за мету розв'язання безлічі соціально-педагогічних завдань. Він має спрямовуватися на розв'язання двох основних завдань:

- отримання статистичних даних про правопорушення, вчинені дітьми та підлітками, тобто висвітлення найбільш актуальних проблем поведінки неповнолітніх;
- виокремлення так званих "важких" дітей і підлітків, поведінка яких свідчить про те, що вони схильні до правопорушень.

Отже, розв'язання вищезазначених завдань безпосередньо пов'язане з цілеспрямованою і спільною діяльністю педагога та його вихованців, спрямованою на формування й розвиток особистості.

Однак, реєстрація даних – це не самоціль, а зусилля, спрямовані на оцінку, аналіз, прогнозування та виявлення змін у впливах. Навіть попередня оцінка інформації є придатною для більш швидкої диференціації корекційної роботи з особами, схильними до вчинення правопорушень, і передбачення відповідних факторів ризику (див. рис. 2). Більш детальний аналіз даних особливо необхідний на початку індивідуальної корекційної роботи з особою, а також під час планування та організації профілактичної роботи установи з нею.

Рис. 2. Система моніторингу дітей групи ризику

ISSN 1728-3817

Виховання – це активне, цілеспрямоване та впливове формування особистості. Вона певною мірою визначається соціальним середовищем як ключовим чинником розвитку дітей, інтегруючи виховну мету сім'ї та школи. Добре продумане освітнє середовище може не лише сприяти позитивному ставленню до викладання та навчання, а й стимулювати мислення, винахідливість і допитливість, підвищувати самооцінку, впевненість у собі та почуття власної гідності, а також посилювати відповідальність і справедливість. Для створення такого середовища важливо забезпечити щиру, теплу та безпечну атмосферу навчання, співпрацю між вчителем та учнем. Також середовище, має сприяти розкриттю внутрішнього потенціалу й інтелекту учня, іншими словами, має бути активізуючим та мотивуючим [7].

Важливу роль у цьому процесі відіграє соціальна персоналізація освіти, якій сприяє систематичний і цілеспрямований збір інформації. Це один з інструментів оптимізації соціального виховання. Соціологи підтримують збір інформації, аргументуючи це тим, що причини краще шукати в соціальному середовищі, у якому дитина й підліток постійно перебуває та яке можна контролювати і на яке можна впливати. Загальновідомо, що ефективне соціальне виховання можливе тоді, коли ретельно вивчається безпосереднє соціальне середовище, в якому виховується конкретна дитина чи підліток, конкретизуються реальні можливості дії. Варто зазначити, що Б. Бітінас [2, с. 169] вказує на те, що "соціальні фактори навколишнього середовища часто є основною причиною формування негативного ставлення. Найважливішими з них є педагогічна занедбаність дітей у сім'ї, неблагополучна сім'я, спілкування зі старшими (підлітками, дорослими), які негативно ставляться до них". Лише знаючи найближче до людини просторове і соціальне середовище, яке безпосередньо впливає на її розвиток, можна прогнозувати освітній процес.

Якщо говорити про перспективи корекції поведінки дітей, які перебувають під наглядом, то варто зазначити, що кінцевою метою моніторингу дітей групи ризику є попередження злочинності. Під нею розуміється система соціальних, педагогічних, психологічних, правових і медичних заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням, насамперед з особливою увагою до тих, хто вже порушив закон. Моніторинг пов'язаний із профілактикою в строгому розумінні цього терміну, тобто, індивідуальною роботою з тими, хто вже порушив норми поведінки. Метою такої профілактики є недопущення формування в особи схильності до порушення поведінкових і правових норм, а також забезпечення того, щоб її поведінка не набула делінквентного характеру. У цьому контексті важливими є три складові: ідентифікація поведінки, діагностика поведінки й педагогічна корекція (див. рис. 3).

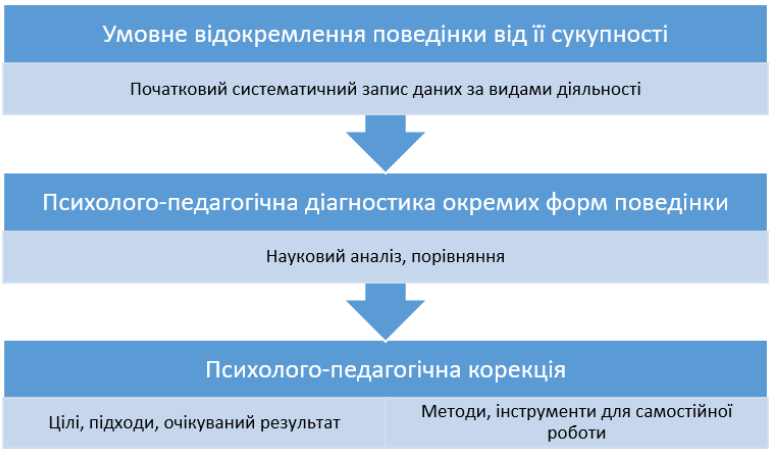

Рис. 3. Компоненти поведінкового тестування та корекції

Аналізуючи моніторинг дітей групи ризику як особливий, цілеспрямований, адресний пізнавальний процес, що дає змогу вдосконалити соціально-педагогічну роботу, тобто організацію та збір необхідної інформації, можна виокремити такі основні припущення:

- безперервність (продовження збору інформації без внесення в цей момент змін до структури існуючих систем освіти, які порушують послідовність безперервних спостережень);
- достатній мінімум (кількість спостережень, необхідна для того, щоб мати достатньо репрезентативну інформацію для аналізу кожної ситуації з порушеннями та злочинністю);
- всебічність (збір об'єктивної інформації, охоплення якомога більшої кількості джерел, що становлять інтерес щодо правопорушень і злочинності);
- індивідуалізація (фіксація спостережень для організації індивідуальної психолого-педагогічної та корекційно-реабілітаційної роботи);
- оперативність (для узагальнення й аналізу інформації, що дозволяє працювати із правопорушниками та злочинцями в індивідуальному порядку "тут і зараз", розв'язуючи кожну проблему ситуативно).

У науковій літературі [3, 4, 9, 10], зазначено, що цілі педагогічної корекції визначаються більш детальним знанням і розумінням поведінки та історії життя дитини; розумінням індивідуального психологічного віку дитини, вікових періодів, гендерних особливостей, особистості дитини в цілому, розвитку її соціальної компетентності; врахуванням особливостей становища та соціального статусу дитини в сім'ї, школі та суспільстві; повага до честі й гідності дитини, підтримання її впевненості в собі, усвідомлення її духовного світу; опора на її позитивні якості, віра в майбутнє дитини; залучення дитини до турбот шкільного колективу та сімейних домашніх справ; забезпечення однакових вимог до дитини в сім'ї, школі, громадськості; охорона здоров'я дитини від негативних впливів. Тому, можна стверджувати, що застосування корекційних впливів, що спрямовані на детермінанти девіацій і враховують особистісні якості неповнолітніх, будуть ефективнішими.

За результатами досліджень, проведених у 1998–2002 рр. [3, 8, 11] та у 2012–2013 рр. [12] відповідно до

методології моніторингового інструменту [4], з усіх зафіксованих проявів негативної поведінки, можна спостерігати такі:

- хімічна залежність (16 % від усіх спостережуваних випадків),
- агресивність (13 % від усіх спостережуваних випадків),
- правопорушення (7 % від усіх спостережуваних випадків),
- втечі з дому (38 % від усіх спостережуваних випадків),
- інша поведінка (26 % від усіх спостережуваних випадків).

Варто відмітити, що 75,88 % хлопців і 24,12 % дівчат скоїли злочини, 60,28 % із яких проживали в сім'ях, що перебувають у складних життєвих обставинах. Найбільшу групу (39 %) склали діти 7–8 класів загальноосвітніх навчальних закладів, найменшу (8 %) – діти 1–4 класів початкової школи.

Під час дослідження фіксувалися негативні вчинки дітей, а соціальні педагоги, які працювали з дітьми, не лише фіксували їх, а й намагалися підібрати ті чи інші педагогічні заходи (активізація сім'ї, мікросоціальна мобілізація, активізація дитячої спільноти, активізація особистісних ресурсів, психосоціальна реабілітація, навчання соціально значущій поведінці, організація діяльності, альтернативної правопорушенням, покарання та заборони, медична допомога, пропаганда здорового способу життя). Така індивідуалізація соціально-педагогічної діяльності дозволила згрупувати всіх дітей групи ризику, проаналізувати й оптимізувати педагогічні заходи, що застосовуються до них. Дані вищезгаданих досліджень свідчать, що найпоширенішими заходами, які обирають фахівці, є активізація сім'ї (43 %), активізація особистих ресурсів (23 %) та застосування покарань і заборон (19 %). Аналізуючи результати опитувань, з'ясувалося, що постійний акцент робився на індивідуальному інтерв'ю з дитиною або її сім'єю. Однак цей інструмент часто не давав бажаних результатів, оскільки використовуючи всі можливості, які надає інструмент моніторингу, соціальні педагоги не враховували діагностичні можливості у своєму моніторингу, тобто не враховували внутрішню кореляцію між конкретними заходами, що застосовуються, та умовним віднесенням дітей групи ризику до тієї чи іншої поведінкової групи, тобто, часто починали застосовувати ті чи інші заходи, не замислюючись над їхньою ефективністю.

Метааналіз даних різних досліджень показав, що всіх дітей групи ризику можна умовно поділити на три групи (епізодичні правопорушники, системні правопорушники та делінквенти). Виявлено, що діти, які є епізодичними правопорушниками, часто не усвідомлюють, що вчиняють правопорушення, які можуть мати для них значні наслідки. Правопорушення цих дітей часто є ситуативними і їх важко виявити. Вони часто мотивовані обставинами, неадекватною реакцією на їхню поведінку та її прояв з боку оточуючих, а також невідповідністю між виховними цілями й цілями дитини. Моральна позиція цієї групи дітей ще не сформована, хоча вони ще не травмовані антигромадською діяльністю і педагогічно не занедбані. Для дітей, які епізодично порушують норми поведінки, зазвичай достатньо щирої, спрямованої на дитину індивідуальної бесіди з дитиною, її батьками або опікунами, щоб допомогти їй самостійно прийняти рішення щодо належної поведінки та контролю своїх дій і вчинків.

Проступки дітей, які систематично порушують норми поведінки, не завжди пов'язані з правопорушеннями, але можуть легко і швидко переростати у злочини (підліток у стані алкогольного сп'яніння може напасти на інших і завдати їм тілесних ушкоджень, не думаючи про фізичну, психічну й іншу шкоду для себе; підліток, якому не вистачає грошей, може піти на крадіжку тощо). Аналіз даних свідчить, що діти, які систематично порушують норми поведінки, найчастіше пов'язані з кількома групами зафіксованих порушень: невиконання домашніх завдань, зухвале поводження з дорослими, куріння, застосування фізичної сили, скривдження слабших, ухилення від відвідування школи. У багатьох випадках вони ігнорують вимоги дорослих. Їхня поведінка характеризується нестабільністю, оскільки в багатьох досліджуваних дітей відсутні щирі інтереси та духовні очікування. Тому для здійснення педагогічного впливу на таких дітей необхідно враховувати їхні інтереси під час організації задоволення їхніх освітніх потреб і потреб у самовираженні [7], а також звертати увагу на інтерактивні педагогічні заходи (наприклад, ігри, заняття, симуляції тощо) або спеціалізовані види діяльності (наприклад, мистецтво, поведінкова терапія, логопедична терапія, психодрама).

Ми вважаємо, що застосування різних форм соціального контролю може змінити соціальну ситуацію дитини з девіантною поведінкою, створивши умови, за яких неповнолітній не лише усвідомлює свої проблеми, а й прагне їх розв'язати. Більш того, соціальний контроль на нашу думку є умовою здійснення соціально-психологічної допомоги неповнолітнім і має передбачати зусилля найближчого соціального оточення, які спрямовані на попередження девіантної поведінки.

Складнішою є ситуація з дітьми з делінквентною поведінкою, оскільки вони мають досвід порушення закону або скоєння злочинів. Корекційна робота із правопорушниками є особливо складною, оскільки часто переростає d розв'язання проблем конкретної дитини за допомогою поліції працівників служби у справах дітей, служб пробації. Складність цієї роботи зумовлена багатьма зовнішніми та внутрішніми психологічними причинами розвитку дитини. Обмеженість індивідуальної роботи із правопорушниками проявляється тоді, коли неможливо узгодити прагнення й дії. Корекційна робота з цією групою дітей не обмежується прямими заходами. Ця робота стає більш індивідуальною, більш особистісною, більш впливовою на виховання, коли вона відбувається в сім'ї, у класному колективі, і водночас вона ведеться не лише з дитиною групи ризику, а й паралельно із її сім'єю, колективом педагогів, які її навчають, тобто соціальним оточенням, намагаючись подолати психологічні та соціальні бар'єри, що перешкоджають соціальній активності дитини.

Висновки. Моніторинг дітей групи ризику є першою цілеспрямованою спробою в Литві надати соціальним педагогам науково обґрунтований робочий інструмент. Своєчасне та послідовне застосування інструментарію моніторингу дітей групи ризику в соціальному вихованні створює передумови для педагогічної діагностики поведінки, що уможливлює вибір своєчасних, цілеспрямованих і педагогічно обґрунтованих стратегій корекції поведінки.

Метааналіз результатів проведених досліджень свідчить, що осмислене використання інструменту в роботі соціальних педагогів створює можливості для підвищення ефективності психолого-педагогічної роботи з дітьми групи ризику. Важливо зазначити, що застосування інструменту моніторингу супроводжується педагогічною діагностикою накопичених даних, що дає можливість педагогу зрозуміти поведінку дітей групи ризику, оскільки інструмент дозволяє об'єктивно з'ясувати процес формування неналежної поведінки, проаналізувати

ISSN 1728-3817

життєву й освітню історію дитини і, водночас, історію її поведінкових змін.

Перспективи дослідження. Ще однією можливістю застосування інструменту моніторингу дітей групи ризику в педагогічній роботі є організація індивідуальної роботи. Яка спрямована на те, щоб не допустити переживання дитиною стану стресу, який стає передумовою непотрібної тривоги, ненависті й бажання довести свою правоту. Хоча діти, які порушують норми, є постійним джерелом занепокоєння, вони не повинні відчувати себе ображеними, приниженими або відкинутими. Тому, важливо, щоб їхнє оточення було добрим, підтримуючим і благополучним. Це є важливою передумовою для відновлення внутрішньої рівноваги неповнолітніх і можливості відчути себе щасливими. Тому, перспективи дослідження полягають у подальшому виченні можливостей педагогічної корекції моніторингу дітей групи ризику.

Список використаних джерел

1. Bitinas B., Juodaitytė A., Rupšienė L. Delinkvetumo rizikos veiksnių sąlygojamų vaikų ir paauglių elgsenos teritorinis monitoringas. / B. Bitinas // Klaipėda : KU leidykla. 1997. – P. 23–29.
2. Bitinas B. Rinktiniai edukologiniai raštai. III tomas / B. Bitinas // Vilnius: Edukologija. 2013. – 563 p.
3. Prakapas R. Individualus priėjimas mokyklinio monitoringo sąlygomis. / R. Prakapas // Pedagogika, 2003. – P.68, 91–96.
4. Bitinas B., Prakapas R., Satkauskas V. Vaikų elgsenos stebėsenos programa STEBIS. / B. Bitinas // Vilnius: Lietuvos demokratiškumo ugdymo kolegija. 2007. – P. 37–41.
5. Yin R. K. Case study research: design and methods. / R. K. Yin // Los Angeless (Calif.): Sage Publications. 2014.– P.108–110.
6. Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas,Valstybės žinios, № 80-3214. – 2007. – P. 1–19.
7. Indrašienė V., Merfeldaitė O. Inovacijoms palankios mokyklos aplinkos kūrimo prielaidos Utenos savivaldybėje. / V. Indrašienė // Pedagogika, 2011. – P. 74–81, 102.
8. Prakapas R. Individualus darbas su rizikos grupės vaikais ir paaugliais taikant teritorinį monitoringą. / R. Prakapas // Pedagogika, 2001. – P. 49, 55–63.
9. Красілова Ю. М. Типологія особистості неповнолітніх засуджених як підґрунтя реабілітаційних заходів / Ю. М. Красілова // Теорія і практика сучасної психології : зб. наук. праць, Класичний приватний університет. – К., 2020. – Вип. 1. – Т. 3. – С. 57–62.
10. Максимова, Н. Ю. Захист прав неповнолітніх засуджених: ресоціалізаційний потенціал / Н. Ю. Максимова, Ю. М. Красілова // Вісник пенітенціарної асоціації України. – К., 2020. – Вип. I (11). – С. 81–89.
11. Prakapienė D., Prakapas R. Model of prevention of juvenile deliquency through collaboration: the assumption of social security / D. Prakapienė // Tendency of national security in th Baltic sea region: monograph. Vilnius: The General Jonas Žemaitis military academy of Lithuania. 2006. – 332 p.
12. Prakapas R., Dromantienė L., Prakapienė D. Monitoring as a part of management process / R. Prakapas // Social education: current problems and perspectives. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2014. – P. 71–77.
13. Vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos nacionalinė programa. Vilnius: Leidybos centras. 1997. – 510 p.

References

1. Bitinas B., Juodaitytė A., Rupšienė L. Delinkvetumo rizikos veiksnių sąlygojamų vaikų ir paauglių elgsenos teritorinis monitoringas. / B. Bitinas // Klaipėda: KU leidykla. 1997. – P.23–29.
2. Bitinas B. Rinktiniai edukologiniai raštai. III tomas. / B. Bitinas // Vilnius: Edukologija. 2013. – 563 r.
3. Prakapas R. Individualus priėjimas mokyklinio monitoringo sąlygomis. / R. Prakapas // Pedagogika, 2003. – P.68, 91–96.
4. Bitinas B., Prakapas R., Satkauskas V. Vaikų elgsenos stebėsenos programa STEBIS. / B. Bitinas // Vilnius: Lietuvos demokratiškumo ugdymo kolegija. 2007. – P. 37–41.
5. Yin R. K. Case study research: design and methods. / R. K. Yin // Los Angeless (Calif.): Sage Publications. 2014. – P.108–110.
6. Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas,Valstybės žinios, № 80-3214. – 2007. – P. 1–19.
7. Indrašienė V., Merfeldaitė O. Inovacijoms palankios mokyklos aplinkos kūrimo prielaidos Utenos savivaldybėje. / V. Indrašienė // Pedagogika, 2011. – P.102, 74–81.
8. Prakapas R. Individualus darbas su rizikos grupės vaikais ir paaugliais taikant teritorinį monitoringą. / R. Prakapas // Pedagogika, 2001. – P. 49, 55–63.
9. Krasilova, Yu. M. Typolohiia osobystosti nepovnolitnikh zasudzhenykh yak pidgruntia reabilitatsiinykh zakhodiv. / Yu. M. Krasilova // Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii: zb. nauk. prats, Klasychnyi pryvatnyi universytet.– K., 2020, Vyp. 1, T. 3. – S. 57–62.
10. Maksymova, N. Yu., Krasilova Yu. M. Zakhyst prav nepovnolitnikh zasudzhenykh: resotsializatsiinyi potentsial. / N. Yu. Maksymova, Yu. M. Krasilova // Visnyk penitentsiarnoi asotsiatsii Ukrainy: nauk. zhurnal. – K., 2020 Vyp. I (11). – S. 81–89.
11. Prakapienė D., Prakapas R. Model of prevention of juvenile deliquency through collaboration: the assumption of social security. / D. Prakapienė // Tendency of national security in th Baltic sea region: monograph. Vilnius: The General Jonas Žemaitis military academy of Lithuania. 2006. – 332 p.
12. Prakapas R., Dromantienė L., Prakapienė D. Monitoring as a part of management process. / R. Prakapas // Social education: current problems and perspectives. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2014. – P. 71–77.
13. Vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos nacionalinė programa. Vilnius: Leidybos centras. 1997. – 510 c.

Надійшла до редколегії 15.11.22
Рецензовано 09.12.22

V. Indrašienė, Doctor of Social Sciences (Educology), Professor
ORCID ID: 0000-0001-9917-4526
R. Prakapas, Doctor of Social Sciences (Educology), Professor
ORCID ID: 0000-0002-4811-6681
Mykolas Romeris University, Vilnius, Lithuania
Yu. Krasilova, PhD in Psychology, Assistant
ORCID ID: 0000-0003-3758-5025
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

MONITORING OF CHILDREN AT RISK: EXPERIENCE OF LITHUANIA

The possibilities of monitoring of children at risk are considered. The article is aimed at presenting the possibility of monitoring of children at risk. It is determined that the monitoring is aimed at creating the necessary prerequisites for social education in order to prevent criminal behavior among minors. The article presents a study modeled on the strategy of a case study based on the theoretical principles of social construction and participation. The study used methods of retrospective analysis and meta-analysis of research data to develop and practice a tool for monitoring the behavior of at-risk children. Adequate and timely objective information makes it possible to analyze the current situation in more detail, make reasonable assumptions and reduce subjectivism. Monitoring of children at risk involves constant and parallel selection, processing and interpretation of data. A meta-analysis of the results of the studies shows that the meaningful use of the tool in the work of social teachers creates opportunities to increase the effectiveness of psychological and pedagogical work with children at risk. It is important to note that the use of the monitoring tool is accompanied by pedagogical diagnostics of accumulated data, which allows the teacher to understand the behavior of children at risk, since the tool allows you to objectively find out the process of forming inappropriate behavior, analyze the life and educational history of the child and, at the same time, the history of his behavioral changes. It is proved that timely and consistent use of the tools for monitoring children at risk creates prerequisites for pedagogical diagnosis of behavior, which makes it possible to choose timely, purposeful and pedagogically justified strategies for correcting behavior.

Keywords: deviant behavior; children of the risk group; monitoring; pedagogical correction; prevention of offenses.